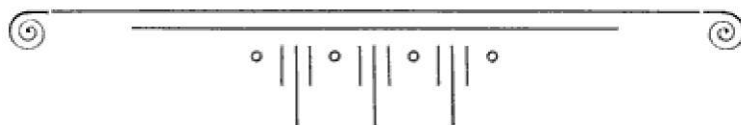

LJUBLJANSKI ZVON

Rapsodije bolgarskega goslarja.

Slike iz zgodovine bolgarske vstaje.

I. Vasil Levski.

(Obešen v Sofiji dne 6. februarja 1873.)

„Той, който падне въ бой за свобода,
той не умира; него жалѣятъ
земя и небе, звѣръ и природа,
и пѣвци пѣсни за него пѣятъ...“

Христо Ботевъ.

Sveti Nikola v Karlovu belem!
Oj, kaj luči spet v čast ti gorí,
in kaj zbralo spet v cerkvi je tvoji
k službi božji se danes ljudi!

Pa saj danes je sveta nedelja.
Rad praznuje jo verni Bolgár,
rad gre molit tja s srcem pobožnim,
pred Gospodov pokleknit oltar.

In baš v svetega Nikole cerkvi,
ah, kakó se pač moli lahkó,
kadar mladi diakon Ignatij
tak nebeško prepeva lepó.

O, diakon Ignatij! Dar petja
tebi krasnega dal je sam Bog.
Kdo bi takraj in onkraj Balkana
lepše peti znal v cerkvah okrog!

Ko zapoješ tí pesem presveto,
ves zamaknjen molilcev je zbor;
kakor zvon se srebrni razlega
v slavo božjo tvoj čisti tenor.

Na bolgarski ti zemlji ní para
med pobožnimi pevci nikjér.
Ti si mojster, diakon Ignatij,
slavec karlovski, tí kaludžér!

O, zapoj, zapoj skoro, diakon!
Glej jih, kaj se je zbralo ljudi
danes zopet v svetišču prelepem,
ki bi radi te slišali vsi! . . .

In zaorila pesem je krasna.
Znani glas pa je pesem zapel
in namah je začaral vso srenjo,
tisoč src je navdušil, razvnel . . .

Kakor angel na svojih perutih
dviga pevec vsa srca v nebó . . .
Kakor danes prepeva diakon,
nikdar pel še doslej ni takó!

Ali, kaj je to? Kdo je ta pevec?
Saj diakon Ignatij to ní!
To ní pevec v obleki meniški —
pred oltarjem drug pevec stoji!

Kakor listje šepeče po drevju,
kadar veter zapihne črez gaj,
med molilci šepet zašuštel je,
gre od ust do ust dalje sedaj . . .

»Kdo si pevec v obleki posvetni
na Ignatija mestu tí tam?« . . .
In vihár, ki se dvignil je v cerkvi,
potolaži ta pevec ga sám:

»Jaz sem pevec vaš, bratje predragi!
Čuli danes ste zadnjič moj glas.
Nisem več pa diakon Ignatij,
kaludžér sedaj nisem več jaz!

»Slekel haljo meniško sem danes,
dal ostrič sem si dolge lasé . . .
In proklel sem vso svojo preteklost . . .
Vasil Levski mi zdaj je imé!

»Pesmi svetih ne bom več prepeval,
ne drugod in ne v cerkvi več tej . . .
Peval pesmi bolgarske bom naše
po očini okoli poslej!

»Pel o jarmu sramotnem bom našem,
ki se roga svobodni mu svet;
o verigah bom peval železnih,
ki že tisoč jih nosimo let!

»Pel o raji bom sužnji balkanski,
ki v verigah in v jarmu trpí;
in trpí, onemaga in hira
in umira in samo — molčí . . .

»To sem htel vam povedati danes:
Ni meniha Ignatija več!
Hajduk Levski stoji zdaj pred vami,
a molitvenik zdaj mu je meč! . . .«

Dvignil Levski je glavo ponosno
in odišel iz cerkve molché . . .
In ozirali so se molilci
za diakonom svojim strmé.

* * *

Po deželi bolgarski, kjer rože cvetó,
a pod jarmom vzdihuje še raja,
popotujejo tajno junaki trijé
dan za dnevom, od kraja do kraja.

Kešiš Prvan — to prvi je, pevec slovit.
Pesmi narodne sladke prepeva.
Kamor pride, vse glas navdušuje njegov,
poslušalcem vsem srca ogreva.

In povsod ga je dosti. Podunavje zdaj
sluša grlo njegovo sloveče;
tam sofijsko ga polje posluša sedaj,
zdaj pobrežje Marice šumeče.

Po Balkanu visokem potuje povsod.
Po vseh gozdnih srečavaš ga potih.
Petja takšnega čuli še niso doslej
po teh sóteskah gorskih in kotih.

Danes pevec naš tu bogatinov je gost
in piruje vam v hiši veljaka,
jutri druží s pastirji planinskimi se
in prestopa tam prag siromaka.

In še v konakih turških tak mimogrede
Kešiš Prvan se pevec oglasi;
kajmakamom in pašam pokloni se rad,
za zabavo zapoje jim včasí . . .

Bil tam v Plevni sem zadnjič . . . Novembrska noč . . .
V Anastasija - Popa mehani ¹⁾
Kešiš Prvan med nami pri vinu sedi.
Vsi smo dobri prijatelji zbrani.

Vsi molčimo zamišljeni . . . Prvan pa nam
pesem svojo najlepšo zapoje:
»Vstani, raja bolgarska! Že svita se dan!
Zdróbi sužnje verige že svojel«

¹⁾ krčma.

In s solzámi v očeh smo mu segli v rokó:
 »»Vasil Levski! Ná naše desnice!
 Tvoji, pevec, smo vsi! S tabo pojdemo v boj
 za svobodo, za naše pravice! . . .««

Potnik drugi — Vasilij Ivánov je to.
 Po vseh sejnih bolgarskih potuje;
 konje iskre in vole rejene — vse vprek
 za zlató ta trgovec kupuje.

Nakupuje živino, gredoč pa čudak
 razpečava še knjižice svete.
 V njih življenje svetnikov se čita lepó
 in pobožne molitvice vnete.

Na Podunavju srečaš sedaj ga lahkó,
 a sedaj ob Marici šumeči,
 zdaj v Sofiji, zdaj v Burgasu vidiš ga tam
 sredi trga, v poulični gneči.

Pod Balkanom seznanil bil jaz sem se ž njim,
 v Kazanliku, v predmestni gostilni.
 Tu sedeli s trgovcem do pozne noči
 smo sodrugi njegovi številni.

In skrivnostno Vasilij Ivanov velí:
 »Pijmo, bratje! Nalijte si vina!
 »Saj kupčija cvetè . . . Skoro naša bo že
 po Bolgarskem vsa turška živina!

»Ali znate že, bratje, iz mojih vi knjig
 mi na pamet molitvice svete?
 »Sram pred tabo nas je, o svobode ti Bog,
 da verige še nosimo klete!«

»»Znamo tvoje molitve«« — prisegli smo vsi —
 »»Vasil Levski, naš vodja častiti!
 Za očine svobodo mi čemo s teboj
 hrabro vsi se do smrti boriti! . . .««

In še tretji popotnik vam roma okrog!
Oglu-Aslan to, derviš je mladi;
po postavi atletski, po sivih očéh
in po rusi sem spoznal ga bradi.

Vso Bolgarsko prehodil že derviš je naš,
nočeval po vseh skritih je kotih.
Po gorovju balkanskem je kakor domá,
po vseh cestah ga vidiš in potih.

Po sofijskem zdaj polju nabira daróv,
zdaj berači v Podunavju ravnem;
ob Marici ubogajme prosi sedaj,
po Plovdivu potiče se slavnem . . .

Oglu-Aslan, naš derviš, je velik čudak!
On ogiblje se vseh muslimanov;
páš in kádijev, begov ne mara nikjer;
hodi samo okoli kristjanov.

Oglu-Aslan bil zadnjič pri meni je spet.
Pa mu rečem zaupno med vrati:
»Vasil Levski! Mar rajši si derviš sedaj,
nego bil si diakon Ignatij?!«

»Molči! Samo pomagaj, da spravimo brž
v raj prorokov vse turške té pašel!
Ah, potem vse, kar vidiš pod solncem ti tod,
to svobodno bo, to bo vse naše! . . .«

* * *

Pod snegom spi Kakrinska plan.	»Kdo trka?«... »»Jaz, prijatelj tvoj!
Utilnil je samotni han. ¹⁾	Pri tebi prenočim nocój . . .«
Noč črna ga pokriva.	»Ah, tí, Vasilij Levski!?»

Krčmar le stari še bedí	»»Jaz sám, baj-Hristo! To je mraz!
in pri ognjišču sam sedí,	Skoz zámete sem delal gaz
denarje šteje svoje . . .	si do pasú do tebe . . .«

¹⁾ gostilna s prenočiščem na kmetih.

»Segrej, apóstol, se, segrej
in, kod si hodil, brž povej!
Potem, potem — pobegni!

»O beži, beži, Levski moj!
Odtod se reši še nocoj!
To turški so vojaki! . . .«

»Pobegni, skrij se še nocój!
Vohunov turških divji roj
te tod že dolgo išče! . . .«

»»Baj-Hristo, ti se res bojiš?
In ti me v sneg in led podiš
o polnoči iz hiše!

»»Kaj? . . . Ti me že črez prag podiš!
Sovražnikov se tí bojiš?
A jaz se ne bojim jih!

»»Ah, nimam res mirú nikjer?
Preganjan sem ko divja zver,
ki skriva se pred lovci . . .

»»Dvanajst let nisem se jih bal,
dvanajst let sem jim kljubovál
po vsej bolgarski zemlji . . .

»»Vsak dan drug kazati obraz
na potovanju moram jaz
ko tat, ki je utekel . . .

»»Baj-Hristo! Narod je z menój!
Pripravljen je, da plane v boj,
ko le z rokój mu mignem.

»»Zdaj pevec sem, vesel goslar,
trgovec konj sem in knjigár,
a jutri derviš turški! . . .«

»»Ti sám veš, nisem baš zaman
budil jaz raje noč in dan,
da naj zdrobí okove . . .

»A kaj je spet tam zunaj to? . . .
Če Turki v han sedaj vderó!
Oj, beži, beži, Levski! . . .«

»»Zdaj tu, zdaj tam ko Ahasvér . . .
počitka in mirú nikjér . . .
brez doma in brez strehe . . .

»»Ne, Hristo! Jaz se ne bojim,
in tu ostanem, obsedím —
pa naj se svet podere!

»»In danes ta teptani rod
poln strelnega prahú je sod
in čaka, da užgem ga . . .

»»Naj pride sám peklenski črt,
naj pride póme sama smrt!
Pripravljen sem umreti . . .

»»In jutri vržem iskro vanj,
ki strese padiša iz sanj,
da hlapci smo njegovi! . . .«

»»Nekdaj sem vrh Balkana stal.
Tam v zvezdah sem polnočnih bral
usodo temno svojo . . .

»Čuj! Zunaj tam tá votli vdar! . . .«
»»Ej, to božični je vihar,
ki lomi staro drevje! . . .«

»»Jaz v grobu bodem prah, pepél,
nad mano bo Bolgár vesel
pel pesem o svobodi.

»»Svobode solnčni bode dan obseval takrat naš Balkan . . . Minula noč je robstva!	»»»Odpri, baj-Hristo, nam, odpri! Pri tebi gost se ljub mudí . . . Poznali bi ga radi!«««
---	---

»»Jaz solnca videl več ne bom, ki bo sijalo na moj dom, svobode zlate solnca . . .««	In v han se vsuje Turkov roj . . . In kratek je obupni boj . . . Ujet je lev in ranjen . . .
--	--

* * *

O Sofija ponosna! Kaj nič te ni sram?
Kaj godí se na trgu zdaj strašnega tam!

Krasen zimski nad mestom razpenja se dan.
Jata črnih podí pa po zraku se vran.

Vasil Levski na turških vešalih visí.¹⁾
Truma Turkov, Ciganov krog njega stojí.

Rabelj Durmuš reží se mu v mrtvi obraz:
»Kaj tak bled si, diakon moj? Je li ti mraz?

»Vrat z vrvjó ti zadrnil ciganski je sin.
Za plačilo dobil je žolt turški cekín!

»Haha, bratje! To danes bo praznik in ples!
Hvala lepa za to ti, o Levski, zares! . . .«

Said-paša pred mrtveca gre za korák:
»»Iz pastí zdaj uidi, če moreš, lisják!

»»Oglu-Aslan ti derviš, med narod spej svoj!
Na upor ga spet ščuvaj in goni ga v boj!

»»Kešiš-Prvan, balkanskih hajdukov glavár!
Kaj ti raje zatirane nič več ni mar? . . .««

¹⁾ Na mestu, kjer je bil Levski obešen, postavili so mu leta 1895. dne 22. oktobra (st. st.) svobodni Bolgari veličasten spomenik.

A na strani tam raja bolgarska stoji,
in od daleč na Golgato svojo strmi.

Tam prijatelji Levskega zvesti stojé,
in upornikom krči se v prsih srcé.

Sije solnce prejasno na vrhu nebá . . .
Okrog puntarjev sama je črna temà . . .

In nobeden ne joče v trenutku se tém.
Posušilo trpljenje že solze je vsem . . .

Samo stiskajo svoje junaške pesti,
vzdih obupa iz prsi jim tajen kipí:

»Zbogom, Levski, apostol, veliki svetnik!
Za svobodo bolgarsko junak-mučeník!

»Ne, diakon, ti nisi umrl nam zaman!
Nepozabljen ostane današnji nam dan!

»Občudujemo te, obožujemo te,
Vasil Levski! Ej, mi še maščujemo te!«

A. Aškerc.

Rapsodije bolgarskega goslarja.

Slike iz zgodovine bolgarske vstaje.

II. Tabor v Oborišču.

(12. aprila 1876.)

„Настане вечеръ, мѣсець изгрѣе,
звѣзди обсыпять сводътъ небесень . . .
Гора зашуми, вѣтрець повѣе,
Балканътъ пѣе хайдушка пѣсень! . . .“

Христо Ботевъ.

Niso zbrali nocoj se sókoli,
a sestali hajduki so hrabri se
sredi gozda balkanskega na posvet.

Oborišče, ti divji pogorski kot!
Tebe videle niso še turške oči,
tod hodila še turška ni noga nikdar.
Samo medved in volk sem zahajata
pa lisica in zajec poznata te,
a najboljšje pozná te bolgarski hajduk!
Mahovite se dvigajo skale navpik,
in po njih se razpenja zeleni bršljin.
In té bukve stoletne! Ni štirje možjé
ne obsežejo debela nobeni iz njih.
Oborišče, ti krasni balkanski gozd! . .

Pri kurišču kurišče gorí in žarí,
in rudeči plameni obsevajo
zagorele, bradate obraze možém . . .
V gostih gručah stojé, in stojé in sedé
sred doline hajduki med bukvami.
Na nabasane puške naslanjajo se,
a za pas si zataknil je handžar vsak.
Ko na bitev pripravljeni čakajo,
razgovarjajo živo se med seboj.
Tu pa tam je počenil kateri na štor,
glava rusa mu zlezla na prsi je
in omahnile roke so žuljave
ob stranéh mu. Utrujen zadremal je . . .

Že minula na nebu je davno polnoč,
 a pogovorom burnim ni konca še.
 Kak skrivnostno odmeva od strmih skal
 in od bukovih debel prepirov zvok!
 Zdaj utihnili vsi so za hip. Črn čuk
 preko glav jim od nekod je prifrfral.
 Vsi zamišljeni v ognje strmijo molčé . . .

A tu dvigne postava visoka se,
 izmed tolpe ponosno pokoncu se vzpnè.
 Gavril Benkovski vstane, pogumni glavár.
 Šapko svojo kosmato in kodrasto,
 narejeno iz črnih koštrunovih run,
 si pomakne z desnicoj za tilnik nazaj
 in sred taborja gromko spregovori:
 »Omahujete? Kaj? Ni napočil še čas?
 Ni dovolj še trpljenja, ni dosti gorjá?
 In posoda ni zvrhana zdavnaj že?
 Ni ožulil naš jarem že turški dovolj?
 Ali nimamo že mučenikov dovolj,
 ki so padli za dom in svobodo vsi?!
 Iz grobóv nas pozivajo bratje tí,
 da osvetimo mi se za njih sedaj.
 Kliče Levski iz groba, diakon-junák,
 kliče Botev iz groba nas, pesnik-hajduk . .
 Kaj je raja? Preganjana divja zver!
 Po pogorju potiče nesrečna se,
 zasledujejo lovci — Turčini jo,
 ah, stoletja, stoletja že brez mirú . . .
 Kaj je raja bolgarska? Mar nismo ljudjé?
 In pokaj bi prenašali sužno igó,
 ko ga lahko otresemo se sami!
 Kdor sám hoče, je rob, a kdor noče, ta ní!
 In jaz nočem več biti Turčinu rob!
 Saj ustvaril Bog glavo mi bistro je
 in ustvaril mi v prsih je vroče srcé,
 ki gori za svobodo in žeja po njej.
 Bog ustvaril desnico mi močno je,
 ki za handžar nabrušeni zgrabiti zná . . .
 ki nabasano puško držati zná . . .

Sram me je, da sem raja! . . . Tovariši,
 sotrpini in bratje! Napočil je dan!
 Glejte, stari naš Balkan brstí, zelení!
 Bukov gozd se stoletni pomlaja že,
 in ubita že zima tiranka je;
 solnce žarko jo je premagalo.
 Hej, junaki! Turčina sedaj mi takó
 iz očine predrage preženemo,
 a okove sramotne zdrobimo v prah!
 Slišal nas je v nebesih edino Bog
 in stoletne so bukve nas slišale;
 čule skale so stare pogovor naš,
 a té ne izdadó nas! Med nami ní
 izdajalca nobenega podlega;
 če bi bil — naj ubije ga z jasnega grom!
 Predno pa se, hajduki, razidemo,
 predno planemo v boj na tlačitelja
 tam za zlato svobodo, za dragi dom,
 še pokleknimo, mólimo! Popi vi
 pa mašujte za vspešni nam vstaje izid! . . . »

In zaoril iz grl je junaških »urá!«
 in odmeval je jek od samotnih skal
 po kotlini balkanski tja v pozno noč . . .

Sredi taborja, glej, pa mašuje že
 Grujo Banjski, goreči hajduški pop.
 Gosta truma mu streže duhovnikov
 in diakonov, vnetih upornikov
 v črnih dolgih talarjih. Za pasom vsak
 izmed njih si zataknil je handžar svoj . . .

V krasni cerkvi mašuješ, pop Grujo, nocoj,
 v katedrali največji, najslavnejši!
 Veličastnejše cerkve ne najdeš nikjér
 na vsem svetu širokem, prijatelj moj!
 Bog sezidal bil sám je svetišče to,
 to svobode svetišče svobodnim ljudem.
 Oboriška dolina tej cerkvi so tla,
 a nebó je visoko njen modri obok.

Pod obokom svetiljka srebrna gori,
 mesec blede velika je večna luč.
 Milijon sveč po hramu tem krasnem gori,
 zvezde zlate leskečejo, svetijo se.
 In oltar tvoj, o Grujo, tam kakšen je?
 Skala siva z bršljinom ovenčana.
 Bukve mašne na kamnu mu golem ležé,
 in pred njimi stoji svečenik-hajduk,
 a kostanjevi kodrasti, dolgi lasje
 mu črez tilnik v valovih se vsipljejo
 na ogóljeni črni njegov talár . . .
 Bukve svete odprl je, v levico vzel križ,
 a v desnici pop brušeni handžar drži;
 in zapoje mi z basom mogočnim iz njih
 nenavadno, a krepko antifono:
 »Smrt tiranu Turčinu! . . .«

In »amen!« vsi

odgovarjajo popi tovariši,
 odgovarjajo v zboru hajduki vsi.

In pristopili vsi k žrtveniku so,
 a pred njimi sam Gavriil Benkovski,
 in položil tam roko hajduk je vsak
 zapored na svetinje mogočne tri,
 pa prisegel je vsak na svetinje tri;
 vsak prisegel na sveti je evangelj,
 vsak prisegel na handžar je brušeni,
 na revolver nabasan prisegel je . . .

Niso zbrali nocoj se sókoli,
 a sestali hajduki so hrabri se
 v oboriški dobravi na tajen posvet.

A. Aškerc.

Rapsodije bolgarskega goslarja.

Slike iz zgodovine bolgarske vstaje.

III. Batak.

(1.—5. maja 1876.)

„... Чуешъ ли, какъ плачатъ сиромаси?
За тозъ гласъ ми кониѣе душата...
Тамъ, дѣ земя гърми и тъмне
отъ викоуе страшни и злобни...
Тамъ, дѣ е се съ кърве облаѣно...“

Христо Ботевъ.

»**H**ej, vstani, dvigni se, Baták!
Kaj nisi tudi tí junak? . . .«

Odkod tá klic? Odkod tá glas,
ki drami tiho gorsko vas
iz tisočletnega mi spanja?
Vihár li je z Rodopskih gor,
ki ščuva selo na upor
in k borbi strašni ga priganja?
Prispel li smel je kak hajduk
v ponočnem, tajnopolnem mraku
bodrit sobrate vas v Bataku,
da rešite se robskih muk?
Je li pomladnja sapa maja,
ki vzbuja te, zaspana raja? . . .

Odkod poziv, odkod tá glas —
ne vpraša več samotna vas.
Zasvital je usodni dan!
Nabasane se puške same
junakom dvigajo na rame
in handžar sam se sili v dlan.
S sosedom sosed le šepeče,
očí le govore iskreče
in roka govori z rokój,
ki drug jo drugemu podaja.
Vsak čuti tajnost v dnu srcá,
ki je nikomur ne izdá.

Vsak sluti: nekaj tam prihaja . . .
In temno vsak na dom zre svoj,
krepkeje stisne handžar svoj.

Soparen dan je, težek zrak.
Kdaj za gorami se zabliska?
Ko pred nevihtoj že pritiska
grozeča môra ves Batak . . .
A kratek bojni je načrt:
»Svoboda zlata ali smrt! . . .«

* * *

Priplaval črni je oblak,
ki točo vsuje na Batak.
To ni oblak z nebá višave,
a turške čete tisočglave
prihrule so izza goré,
krog sela se utaborile,
izhode vse mu zaklenile . . .
Gorjé, Batak, ti zdaj, gorjé!

Že privihralo v tiho selo
Turčinov pestro je krdelo.
Sám Ahmed paša tam stoji,
vaščanom zbranim govori:
»Vsem milost! . . . Las vam ne skriví se,
uporstvo vsem vam odpustí se,
če koj se spokorite mi,
orožje izročite mi! . . .«

In paša čaka, suče brke,
poglede meče svoje mrke
po selu. Sivec hrska mu,
s kopiti bije, brska mu
in z jezdecem se smelo vzpenja,
rezgeče, ognja poln, življenja . . .

Nikár ne daj, nikár ne daj
orožja dušmaninu, raja!
Turčín lokavi te zavaja!
Orožje last je, tvoja čast,
in Ahmed ti nastavlja past . . .

Orožja mu nikar ne daj! . . .
 A kdor svetuje ti drugače,
 o raja, ta je lškarjot!
 Kar pravi ti, so le zvijače!
 Turčinu tvoj izdaje rod! . . .

* * *

V dolino pada nočni mrak,
 zavija v črni plašč Batak.
 V šatoru se grohoče paša:
 »O, tá neumna raja naša!
 Orožje izročili so,
 nam v tabor ga zvozili so!
 Kako so se zahvaljevali!
 Življenje sem jim daroval! . . .
 Pred mano v prahu so ležali . . .
 Kdo tukaj bi se ne smejal?
 Té sužnje duše! . . . Táki so!
 Robjé povsod enaki so!
 Pretepaj jih, v obraz jim pljuvaj!
 In brcaj jih, teptaj in suvaj
 in víhti jim po hrbtih bič —
 o, to ne dé, ne škodi nič!
 Le reci jim besedo sladko,
 obetaj vse jim, nič ne daj!
 In tí spoznaš njih pamet kratko,
 spoznaš njih suženjski značaj!
 Spet bode rada te imela,
 vse hlimbam tvojim bo verjela
 tá raja abotna! . . . Haha!
 Je vredna boljše li usode?
 Ah, prej mirú nikdár ne bode,
 da vsa namah se pokončá! . . .
 Dovolj! . . . Tovariši naprej!
 Vsak bašibozuk hrabri glej,
 da raje več — osvobodi mi,
 z junaštvom sám se proslaví mi! . . .«

* * *

In planili so v vas Čerkesi,
 med krotko rajo divji besi.

Na desno stran, na levo stran
 že seka, kolje jatagan.
 In v jasno noč vzdih, krik in stok
 od mož odmeva, žensk, otrok
 in kri v potokih teče vroča . . .
 Čerkeski nož divjá, morí . . .
 Umreti mora, kar živi! . . .
 Preiskana je vsaka koča . . .

Čarobna noč, ti majska noč!
 Prirodo giblje tajna moč,
 praznuje sveti god vstajenja.
 Ah, vse brsti in zelení!
 Kdo zdaj se pač ne veseli
 pomladi svoje in življenja! . . .

A v majsko noč, v pomladnjo noč
 od cest odmeva in iz koč
 umirajočih zdaj hropenje
 in k zvezdam gor puhti trpljenje . . .
 Al nič ne vidiš ti, nebó?
 Kaj gluho tvoje je uhó? . . .
 Zaman! Zaman! . . . Ah, krik robóv
 ne sega nikdar do bogóv . . .
 Če pod bodalom rob umira,
 nebó nad njim oči zapira . . .

Kdaj mir v Bataku bo nocój?
 Skončala, smrt, že pir si svoj?
 Glej, kraj vasi ob cesti tam
 vaščanov poln je božji hram.
 Kako so vsi na glas molili,
 Bogá so na pomoč prosili!
 »Svetnik-patron, ti brani nas!
 da nihče tu ne rani nas!
 Usmili se nas, večni Bog!
 Usmili naših se otrok! . . .
 O, Kristus! . . . Allah! . . . Ljuti besi!
 Čerkesi že so tu, Čerkesi! . . .«

Na desno stran, na levo stran
 že kolje, seka jatagan . . .

In krik in jok se v noč razlega,
do zvezd polnočnih gori sega . . .
Glej strah in grozo v teh očéh!
Drgét, trepét po udih teh! . . .

* * *

Nad selom vzhaja jutra žar
in maj razliva ves svoj čar.
Batak je miren . . . Vse minulo! . . .
Trpljenje strašno je odplulo
na veke ko mrzličen san.
Oči ne zró nič več boječe,
srcé nobeno ne trepeče,
nič več ne čuti smrtnih ran.
Iz ust jim več ne slišiš stoka.
Nič več ni vzdihov, nič več joka . . .

Skrij danes, solnce ti, svoj žar!
Kaj Batačanom mar tvoj čar!
Po ulicah sedaj vaščani
ležé postreljeni, poklani.
Leží tam mlad in čil junak
in zraven starčka dete vznak.
Cvetoče deve, mlade žene
oskrunjene in pomorjéne . . .
Takó po njivi k snopu snop
žanjíc je porazmetal trop.

In v cerkvi vaški krasni tam
svetnik-patron s prestola sám
pred sabo srenjo svojo gleda —
krvava, mrtva trupla bleđa . . .

In solnce gleda iz višine
na okajéne ruševine.
Ko grob Batak molčí, molčí . . .
In sivi dim se v zrak vali . . .
Vran, jastrebov pa jata mračna
nad selom kroži plena lačna . . .

A. Aškerc.

Rapsodije bolgarskega goslarja.

Slike iz zgodovine bolgarske vstaje.

IV. Bracigovski topovi.

(30. aprila 1876.)

„ . . . Да се бори кой какъ може
съ душманитѣ на народа . . . “

Христо Ботевъ.

Čibuk puši Ahmed paša,
čibuk puši, kavo pije,
črno kavo po obedu
pod šatorom belim svojim.
Zraven njega mlada sužnja,
lepa Rada je, Bolgarka.

Gleda paša lepo Rado
in ovija okrog vrata
desno svojo ji laskavo
pa šepeče na uho ji:
»Nič ne jokaj, Rada moja!
Jaz te ljubim, jaz te ljubim,
akoravno si le raja.
Prav, da vjeli te Čerkesi
pa privedli so te k meni! . .
Kaj trepečeš? Kaj te straši
to grmenje zunaj bojno?
Čuješ puške in topove?
To Bracigovo, uporno.
rojstno selo tvoje, dekle,
draži me in me jezí!
Moram li jih postreliti
in poklati vse do kraja
in požgati tvojo vas?!«

»Nikdar, paša, Ahmed paša,
nikdar raja ne udá se!
Ej, Bracigovo junaško
branilo se bo pogumno!

Misliš, paša, v selu mojem
handžarjev in pušk ni tamkaj?
Misliš, da smo brez smodnika?
Misliš, da smo brez topov?!«

»Kaj? Topove vi imate!?
Ne verjamem, Rada moja . . .
Kdo pač bi bil vam jih vlil?« . .

Kaj je to!? . . Glej, ko bi trenil,
paša roko je odmaknil
od Bolgarke, sužnje svoje.
Čibuk padel mu iz ust je
in razlila se je drobna
pozlačena čaša kave . . .
Ahmed zre pred sabo plah . . .

Kaj je to? . . Pred noge njemu
padla klada je nekaka,
okajêna in razklana;
padla je skozi šator beli
z groznim treskom, puhom silnim.
Po šatoru pa razširil
duh smodnikov se je grd . . .

»Hahaha!« — se smeje Rada,
po šatoru skače, pleše
in z rokama maha, ploska . . .
»Al si videl zdaj, si videl,
Ahmed paša? . . . Hahaha!«

»Gromska strela! Je mogoče?
Iz Bracigova je to-le?
S tem li strelja raja tvoja?!«

»»Da, moj paša! To naš top je,
top ustaški, top leseni,
ali pošten — črešnjev top!««

V. Teohana Čistemenska.

(2. maja 1876.)

„Ти имашъ гласъ чуденъ — млада си . . .

Съсърце мъшко, юнашко . . .

И смъртъта ѝ тамъ мила усмивка . . .“

Христо Ботевъ.

»Odbila ura naša je poslednja!
Zgubljena je Perúščica . . . Gorjé!
Arhangel sveti, v cerkvi tvoji zdajle
poslednjikrat povzdigamo roké!

»In ne zaman? . . Glej, ljudstvo verno tvoje
kleči pred tabo v prahu tu na tleh!
Kakó se trese pred krvnikom svojim!
Glej smrtni strah in grozo mu v očéh!

»Čimdalje bolj divjajo zunaj Turki . . .
Čimdalje bliže . . . Čujte grom na grom
okoli nas grmé topovi, puške . . .
Pred njimi trese ves se božji dom . . .

»Čimdalje bliže in čimdalje bliže . . .
In zdaj — pred vrati je sovražnik tam!
Umreti bode treba, bratje, sestre . . .
Gomila naša bo ta sveti hram! . .

»Pa z Bogom, Teohana ljuba moja!
Pa z Bogom, hčerka mila moja zdaj!
Z revolverji pozdravimo sovrage . . .
Vas ženske sam Bog brani, čuva naj! . .«

»»Ne, ne! Nikdár! . . Takó mi ne govôri!
Brez mene v smrt ne pojdeš, Kočo moj!
Brez tebe jaz ne maram več živeti . . .
Ne, soprog moj! Ti vzameš me s seboj!

»Naj živa padem v pest pohotnim tujcem?
Zaplenijo naj živo tvojo hčer! . .
Kaj? Ti prepuščaš mlado ženo svojo,
da ti oskruni jo osmanska zver?!

»Ne, ne! Nikdár! . . V tej cerkvi, pred oltarjem
podala roko sem nevesta ti . . .
In samo tvoja sem, in v smrtni uri
ostanem Teohana zvesta ti!

»Bolgarka sem! Svobodo ljubim zlato . . .
Umrjem zanjo naj še jaz s teboj! . .
Tu, ná-ti prsí moje! . . . Tu je hčerka! . .
Ustrelí naju, Kočo, zdaj takoj! . .«

In nagnil se je Kočo Čistemenski,
poljubil ženo, strastno jo objel . . .
Poljubil hčerko . . . Na obé izprožil
in nase je naposled smrtni strel . . .

In Koča Čistemenskega posneli
ta hip Bolgari so junaški vsi . . .
Odpró se vrata . . . Ostrmijo Turki:
Tu zanje dela, žal, že nič več ní! . .

VI. Mati Tonka Obretenova.

(1878.)

. . . Българска майка юнашка
какви е момци хранила!

Ще изгъзе стара майка,
да посръщне мила сина . . .
„Синъ дочакахъ отъ чужбина!“

Христо Ботевъ.

Mati Tonka, stara mati Tonka!
Kaj tak pusta zdaj je hiša tvoja?
V Ruščuku je ni bolj tihe hiše.
Osamela ti stoji na bregu,
ob širokem Dunavu ponosnem.

»Ni hajdukov več, junakov mladih!
Kje so dnevi, kje noči so tiste,
ko jih polna bila hiša moja!
Kdor je koli šel na dušmanina,
vsak oglasil se je prej pri meni,
z mojimi se družil je sinovi . . .

Mati Tonka, ti hajduška mati!
Kje sinóv je tvojih zdaj petero?
Poznal sem jih dobro vseh petero . . .
Vsak junak od glave do temena!

»Mene vprašáš? Vprašaj rajši Turke!
Vprašaj jih, pa morda povedo ti!
Kakor levi vsi so se borili
po Balkanu za svobodo zlato . . .
Tri ubili so mi Turki ljuti,
dva trpita še v temnici daljni,
dva ječita še v okovih strašnih . . .«

Mati Tonka, ti junaška mati!
Ne žaluješ li po teh sinovih?

»Ne žalujem, da sem osamela,
da sinove vse sem izgubila,
žal mi je le to edino danes,
da imela sem jih le petero!«

Mati Tonka, ti bolgarska mati!
Jutri sin tvoj Juri se povrne,
se povrne ti iz ječe turške!
Domovina naša je svobodna . . .
To sem prišel ti nocoj povedat! . . .

Ni ničesar rekla mati Tonka.
Le na čelo me je poljubila,
od veselja se je razsolzila.
Od veselja vso noč ni zaspala,
od veselja plakala je reva.

Ko je zjutraj posijalo solnce
po ponosnem Dunavu širokem,
šla na breg je stara mati Tonka,
čakat šla na breg je parobroda.
V rokah nese velik rožni šopek,
a oči ji resno zró in moško.

In priplaval parobrod je beli
sem od morja je priplula ladja,
ko labod je videti ogromen.
Glej ves Ruščuk pestri je na nogah!
Gledat prišli so hajduka Jurja,
ujetnika, Tonkinega sina,
ki svoboden k materi se vrača.

Vidiš, mati Tonka, sina Jurja?
V beduinski halji stopa beli,
fes arabski mu pokriva glavo!

Stopila je k sinu mati Tonka,
vanj ozrla se izpod obrvi,
šopek rožni dala mu v desnico
pa se mu na glas je nasmejala:
»Glej oslička, kak mi je osívell!
Kje lasé si pustil črne svoje?
Starši, sinko, si sedaj od majke!«

A. Aškerc.

Rapsodije bolgarskega goslarja.

Slike iz zgodovine bolgarske vstaje.

VII. Panadžuriška slavnost.

(22. aprila 1876.)

... „Подъ байракъ лични юнаци,
напети въ дрѣхъ войнишки,
съ левове златни на чело
съ иглени пушки на рамо
и съ саби-змии на кръстътъ ...

Плетѣте вѣнци и китки,
да кичимъ глави и пушки!“

Христо Ботевъ.

V Panadžurišču danes zvonovi pojó.
Kaj ljudjé tako trumoma v mesto mi vró?
S hiše vsake zastava vihrá pri zastavi
in po ulicah gnete se glava pri glavi . . .

»Že gredó, že gredó!« — tisoč grl mi kričí . .
Nepregledna se množica mimo valí.
Sred veselega, burnega vika in krika
tam po cesti se pisana četa pomika.

Panadžurišče, tihi balkanski ti kot,
je li sužnjev to tvojih slavnostni sprevod?
In konjica to raje ponižne je vaše,
ki ponosna, svobodna po ulici jaše?

To ni raja več! Vstaški to moj je Bolgár!
Glej té jezdece čile, pri paru tá par!
In kak gizdavo vzpenjajo konji vratove!
Samí tudi močí sedaj čutijo nove?

Pop Nedeljko! Kak viteško v sedlu sediš!
A v desnici se visok leskeče ti križ!
Jezdeč, jeli, še nisi procesije vodil?
Kakor raja si turška navadno peš hodil!

Za Nedeljkom dolg jaše tovarišev roj,
v oblačilih cerkvenih duhovnikov broj;
ko junaki hajduki na konjih sedijo,
evangelje in handžarje v rokah držijo.

Grujo Banski, pogumni vstaš-arhierej,
svečeništvu na čelu sám jaše naprej;
zlatotkani, najlepši plašč danes odel je;
le ob velikih praznikih mašo v njem pel je.

Slava, Rajka Georgjeva! Prapor ta tvoj
prapor svet je, ki z nežno držiš ga rokoj!
Kak umetno nam v svili si težki ga stkala,
domovini, svobodi si ga darovala.

Krasna, dražestna, Rajka si mlada zares!
Ali danes si resna ko kerub z nebes!
In ko jašeš na sivcu, junaška devica,
plemenita se zdiš mi bolgarska carica! . .

Par za parom . . . Brez konca se vije sprevod.
To ni križev — do zmage veseli je pot!
Čuj, in pesmi po poti se orijo glasne,
o svobodi pojó davorije prekrasne . . .

Ognjevite popevke hajduki pojó,
na dno pekla proklinjajo sužno igó;
a s hajduki vsa ulica živa prepeva,
kakor grom do Balkana ta himna odmeva.

In brez konca še vrste se vlečejo mi,
pod jahači pa konji rezgečejo mi . . .
Prapor Rajkin nad četami beli se dviga,
žar osvete, navdušenja v srcih podžiga.

Par za parom . . . Kdo jezdec pa tam-le je to?
Glej, obrača se vanj sedaj vsako okó!
Žrebec iskri na zadnji se vzpenja mu nogi . . .
Kdo junak je ta lepi, oblastni in strogi?

Glavo ruso črn krije mu visok kalpák,
 lev zlat sveti na njem se mu, narodni znak.
 Uzdo krepko drží in nateza v levici,
 handžar brušeni, goli on suče v desnici . . .

»Živel, vojvoda Benkovski, vstaški glavár!«
 »»Urá, duša hajdukov, bodoči naš car! . . .«
 In ustavil je konja . . . Grmijo pozdravi . . .
 Reče vojvoda svojim rojakom in pravi:

»V boj, Bolgari! Napočil osvete je dan!
 V prah sedaj mora pasti naš stari tiran!
 Prikipelo trpljenje je naše do kraja . . .
 Naprej! V boj za svobodo, podjarmljena raja!«

In zvonovi zvonijo in pevci pojó.
 In razlega krik bojni se v Srednjo goró . . .
 Lepa Rajka, hajduška junaška je vila
 v Panadžurišču puntarski prapor razvila . . .

VIII. Baj Stančo.

(7. maja 1876.)

. . . „Защо и какъ съмъ загиналъ
 и какви думи издумалъ
 прѣдъ смъртъта — — — — —
 — — — — — смъртъ юнашка . . .“
 Христо Ботевъ.

Šumí zeleni Vid, šumí . . .
 Iz Tetevena sred noči

po cesti speje Turkov roj . . .
 In koga tirajo s seboj?

»Naprej, baj Stančo, le naprej!
 Kje biva Benkovski, povej!«

»»Kaj vojvoda pač naš vam mar?
 Jaz ne izdam vam ga nikdar!««

»Naprej! Še predno vstane dan,
 dospeti moram v Balkan!

»V votlinah Črne skale tam
si danes skril ga — kje, veš sam!

»Do tja nam zdaj pokažeš pot,
pokažeš nam hajdukov kot!

»Naš bo upornikov glavár,
ki vstaje je podžgal požar,

ki kriv potokov je krvi
prelite té minule dni! . . .«

Šumí v prepadu bistri Vid,
most črezenj pnè se kamenit . . .

»Če vojvodo nam izročiš,
dar bogat ti od nas dobiš!

»Če ne — na mestu jatagan
poseka te! Naprej v Balkan!«

»»Ubog pastir sem le, ovčár!
a bratov ne prodam nikdár!

»»Ne, za zlató jaz ne prodam
junaka Benkovskega vam!

»»Kam skril sem vojvodo nocoj,
ta tajnost pojde v grob z menoj!««

In skočil je v prepad z mostú.
Baj Stančo se ubil na dnu.

Kje skril je vojvodo, molči . . .
In črezenj bistri Vid šumí . . .

IX. Baj Vuljo.

(12. maja 1876—1886.)

„Занѣй, какъ братъ брата продава!“

Христо Ботевъ.

Tukaj! . . . Tukaj počijmo si, bratje!
Ni utrudil li vas že Balkan?
Kakšen krasen izlet v to pogorje,
kakšen jasen nam smeje se dan!

In posedli po trati smo mehki.
Bukov gozd okrog nas zelení;
po goščavah prepevajo ptiči,
potok globok pod nami bučí . . .

Vse, ah, vse kakor nekdej! Nad nami
se razpenja še isto nebó!
Ah, in iste planine, doline
in dobrane mi vidi okó . . .

Vse, oj, vse kakor nekdej . . . Le Turek
danes tod že ni več gospodar!
In nič več ne preganja tod raje . . .
Ej, sam svoj je gospod zdaj Bolgár!

Je-li, Vuljo, ti sivi baj Vuljo!
mnogo videl ti svoje si dnil
Videl vstajo si našo in videl,
kak preлива naša se kri . . .

Si li poznal hajduke-mučence?
Hrabri Benkovski bil ti je znan,
slavni vojvoda borcev bolgarskih?
Znan poslednji njegov ti je dan?

»Čul o vojvodi našem sem mnogo . . .
Čul sem tudi, kako je bil pal . . .
Da, da . . . Pravili so mi sosedge . . .
Nekdo bil ga je Turkom izdal!«

Veš li, kje je to bilo, baj Vuljo? . .
»Tu nekje, se mi zdi, tu nekje
ustrelili so bili ga Turki,
bašibozuki tistega dné . . .«

Ali kdo ga izdal je, baj Vuljo?
Kdo bil ta Iškarjotov je sin?
Vidiš, to si pozabil nemara . . .
Naj pa jaz ti osvežim spomin!

Pred desetimi bilo je leti!
 Pred desetimi leti . . . Pomlad . . .
 Izpod jarma je raja bolgarska
 htela dvigniti žuljavi vrat.

In naš Benkovski vodil junake
 zoper Turke v krvavi je boj . . .
 In premagana bila je raja
 in premagan bil slavni je voj . . .

Pred desetimi leti, baj Vuljo!
 O, če spomnim zdaj strašnih se dni,
 ves se stresem, telo mi drgeče,
 ledení mi po žilah se kri . . .

Tudi tí že trepečeš, baj Vuljo!
 Je-li, grozen pač ta je spomin,
 ko moril je upornike hrabre
 in trpinčil jih divji Turčin! . . .

Pred desetimi leti! . . . Spomladi . . .
 In pobegnil bil semkaj v Balkán
 je s prijatelji Benkovski, vodja
 pa se skrival tod noč je in dan . . .

Noč in dan po gozdovih, votlinah
 ko obstreljena, plašna divjad . . .
 Bašibozuk povsod za petami
 in sovražnika hlad in pa glad . . .

In tedaj se pridruži beguncem
 v teh gozdovih prileten ovčar;
 pogostí jih in vodi po potih
 jih neznanih ta brat naš, Bolgar . . .

Pa jih vodi in vodi . . . Ko pride
 do brvi na samotni tam laz . . .
 Ali kaj mi trepečeš, baj Vuljo?
 Kaj bleđi ti takó zdaj obraz?

Ko so stali hajduki nesrečni
in pa Benkovski sredi brví,
bašibozukov roj iz grmovja
na begunce namah ustrelí!

Vsi so padli — izdani, prodani!
Padel Benkovski slavni je tam . . .
Samo jeden ušel je svinčenkam
in se rešil . . . To jaz sem bil sam!

Tukaj, tukaj se to je zgodilo!
Da, prav tukaj-le tisti je laz! . . .
Ali kaj mi trepečeš, baj Vuljo?
Kaj mrtvaško je bled tvoj obraz?

In kdo bil nas prodal in izdal je?
Ne spominjaš že nič več se mar? . . .
Tí si bil Iškarjot naš, baj Vuljo!
Tí si tá izdajalec-ovčar! . . .

»Jaz sem bil izdajalec! . . . Resnica!
Jaz prodal sem vas vse bil tedaj!
Jaz izdal sem bil vojvodo Turkom . . .
O, gorjé mi, gorjé mi sedaj!

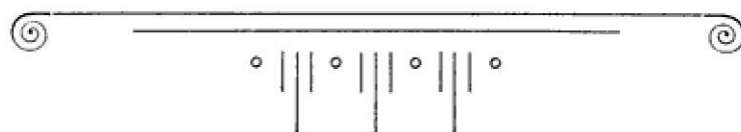
»Vreden nisem, da gledam še solnce . . .
Ustrelite na mestu me tu!
Kjer izdihnil je Benkovski slavni,
duša moja naj najde mirú!«

Ne, baj Vuljo! Ti moraš živeti!
Mi ne maramo tvoje krvi!
Kazen bodi življenje ti sólo,
in do smrti naj vest te skeli!

A. Aškerc.

LJUBLJANSKI ZVON

Rapsodije bolgarskega goslarja.

Slike iz zgodovine bolgarske vstaje.

X. Boj pri Petriču.

(23. aprila 1876.)

»... И дѣто сръщнатъ душманинъ,
съ куршумъ да го поздравятъ
а пъкъ съ сабя помилватъ!...«

Христо Ботевъ.

In počil prvil strel je! . . Turek
pozdrav je prvi poslal svoj,
za prvim drugi . . . In poljubov
svinčenih gost se vsiplje roj.

Vse vre v nasipe in obkope,
vse črno borcev kroginkrog . . .
Vihrá nad mestom prapor vstaški,
na brambo trobi bojni rog . . .

Udaj se, raja, ali béži!
Upornost svojo obžaluj!
Pokorščino obljubi novo,
zaman se s Turkom ne bojuj!

Kaj?! . . Raja strelja, raja strelja!
Na Turka strelja rob Bolgár! . . .
Grmijo puške in topovi . . .
Za bliskom blisk, za vdarom vdar . . .

Hej, vstanite, pohlevni sužnji,
iz davnih vstanite grobóv,
vi, ki obupali ste bili,
oteti težkih se okóv!

Vi vsi trpini, bratje mrtvi,
vi, ki ste stiskali pestí,
proklinjali usodo svojo,
vi, ki ste škripali z zobmí!

Ne čudiš nič se ti nam danes,
visoki stari naš Balkán?
Ne vidiš, kak pred rajoj svojoj
trepeče prvikrat tiran?

Na gospodarja strelja suženj
in lep ž njim pleše bojni ples;
raztrgal robstva je pogodbo. —
Ni čudo novo to zares? . . .

»Urá! Za dušmaninom, bratje!
se ori krik skoz bojni hrum,
skoz grom in dim, požar, zmešnjavo
do turških tam bežečih trum . . .

»Urá, ti prva zmaga naša!
Urá, današnji Jurjev dan!
Črez petsto let naposled prvič
zaklan je zmaj in poteptan!«

XI. Hristo Botev.

1. Na „Radeckem“.

(17. maja 1876.)

»Не плачи, майко, не тужи,
че станалъ азъ хайдутинъ,
хайдутинъ, майко, бунтовникъ!«

Христо Ботевъ.

Po Dunavu tihem bel plava labod,
labod ní, ponosni je to parobrod —
»Radecky« letí po valovih penečih.

Nad parnikom smeje zlat majski se dan,
vsa v solncu leskeče se dunavska plan.
Ob desni, ob levi cvetijo bregovi.

Črn dim se iz dimnika kvišku valí . . .
Naprej, le naprej, saj navzgor se mudí!
Do Vrat je železnih še daleč, še daleč.

Nemalo popotnikov danes imaš,
nemalo blagá, ti »Radecky«, peljaš!
Ni lahka tá vožnja ti, jeli, današnja? . .

Na vsaki postaji, od vsake strani
prihaja čim več in čim več jih ljudi —
čimdalje več potnikov gnete se novih.

In v gručah po krovu sedé in stojé
in tihoma tu in pa tam govoré
med sabo v jeziku domačem bolgarskem.

In menijo se in kramljajo vse vprek,
oči pa na južni obračajo breg;
tja srca jih vlečejo vroča, kipeča.

Tja vlečejo srca na južno jih stran,
tja, tja, kjer v oblake se dviga Balkan,
tja, tja jim ko v sanjah vzdihujejo usta:

»O zemlja bolgarska! Kaj tam se godí?
Kod danes spet naša preliva se kri?
In ali zaman še bojuje se raja?

»In res li tam zdaj že poklano je vse?
In mesta, vasí — to požgano je vse?
Pomagati bratom ni nič več mogoče?

»In sužnja bo raja na veke Bolgár?
In Turek iznova je naš gospodar?
In padli zaman so hajduki — junaki?

»Ne, ne! Ni mogoče! . . Še živi smó mi!
Po žilah se naših pretaka še kri,
in handžarjev, pušk mi inamo še dosti! . .«

Oči jim na južno tja gledajo stran,
tja, kjer pod oblake se vzpenja Balkan —
tja vlečejo srca z močjó jih čarôbnoj.

»Radecky« pa plava . . . Valí se mu dim
iz dimnika črn in se vije za njim;
kolesi lopate vrtita šumeče . . .

Nad Dunavom smeje se majski dan zlat,
na desni, na levi pa vila pomlad
z zelenjem in cvetjem obsiplje bregove . . .

In dalje in dalje »Radecky« leti . . .
Veš li, kapitan tam na mostu že tí,
kdo potniki danes številni so tvoji?

Veš, kakšne junake vse vozi tvoj brod?
Veš, kdo imenitni je ta-le gospod,
ki samozavestno se zdajle ti bliža? . .

»»Radecky« zdaj naš je, gospod kapitan!
Vi sluga ste naš! . . Vsak upor je zamán!
Jaz Botev sem, vojvoda vstašev bolgarskih!

»Tu bratov hajdukov je mojih tristo!
Borit za svobodo se, z mano gredó,
umirat gredó za svobodo očine! . .

»Mudí se! . . »Radecky« naprej! . . Kapitan!
Čimprej na bolgarsko tja moramo stran!
Na breg Kozlodujski nam vodite ladjo! . . «

In vrli »Radecky« letí in letí . .
In tristo hajdukov na krovu stoji,
do zob oboroženih mladih junakov.

A prapor hajduški na ladji vihrá,
saj same junake »Radecky« peljá
v boj ljuti nad divje trinoge Turčine . . .

»Pri kraju! . . Tù naš Kozlodujski je breg!« . . .
In stopili z vojvodo Botevim prek
Bolgari pogumni na tla so domača . . .

In dalje in dalje »Radecky« beží,
in dim se za njim ko rep črn mu valí . . .
»Pot srečno, »Radecky«!« odmeva od brega.

2. Na Stari planini.

(20. maja 1876.)

»Ако ти кажатъ, че азе
падналъ съмъ съ куршумъ пронизанъ,
и тогазъ, майко, не плачи!

Та кога възстане робътъ,
въ редовете на борбата
да си найда и азъ гробътъ!«

Христо Ботевъ.

» Stara planina, o Stara planina!
Poslavlja se solnce od tvojih vrhóv,
poslavlja s poljubi od trat se zelenih,
od gabrov, od smrek in od temnih boróv.

»In tudi od nas že poslavlja se danes
to solnce, tovariši, tudi od nas!
Ko jutri prikaže se zarja rumena --
kdo pač izmed nas ji bo gledal v obraz?

»Samí smo ostali! . . . Poslednja smo četa,
hajdukov junaških poslednji smo roj . . .
Kje zdaj za očino soborci so naši?
Vse mrtvo! Pogubil jih strašni je boj!

»Samí smo . . . In v boj nas spet kliče sovražnik.
V boj zadnji nemara zdaj pojdemo vsi . . .
Rog turški že trobi . . . Tovariši moji:
Bolgariji kapljo poslednjo krvi!

»Kaj mar nam življenje! V svoj handžar veruje
in v puško nabasano, v črni smodník;
v patrone zaupa in v močno pest svojo
in ljubi svobodo hajduk - mučeník! . . .«

Globoko zamisli se vojvoda Botev
v tišino večerno . . . Okroginokrog
stojijo tovariši mračni njegovi . . .
Čuj, v drugič zatrobil tam bojni je rog!

»Naprej! Za menoj bašibozukov iskat,
Čerkesov po Stari planini lovit! . . .«
In puška tam počí . . . In vojvoda Botev
omahne molčé med skalovje, ubit.

XII. Hajdukova vizija.

(Epilog.)

»За правда и за свобода!«

Христо Ботевъ.

Vrh Balkana stojim, in stojim in strmim
po Bolgariji tužni . . . Srcé me boli . . .
Handžar ostri čerkeski, nabrušeni ti,
bašibozuška puška nabasana ti
in top turški, ej dalekostrelni ti top!
Neusmiljeni vsi ste in kruti ste vi!
Ah, pokaj ste živeti pustili me pač,
mene samega izmed tovarišev vseh?
Težka môra mi danes na prsih leží,
težka žalost teží mi ubogo srcé.

Gaber grčav nad mano šumi in šušti,
vetrič rahel po vejah zelenih hliđí.
Prileti k meni vran, črni vran od nekod
pa mi sede na ramo, zakroka v uhó:
»Vidiš, vse je končano! . . . Požgane vasí,
upepeljena mesta . . . Okroginokrog
razmesarjena trupla — naš plen in naš pir!
Domovina to tvoja je, stari hajduk!
Ah, izbij si svobodo iz glave, izbij!
Trpi, nosi pokorno na vratu igó!
Raja, bratec, je raja in ni gospodar!«

In odletel je vran. Sokol siv prileti
pa mi sede na ramo, zapoje takó:

»Kamorkoli se ozreš z Balkana odtod,
glej, hajduki že vstajajo izpod gomil,
mučeniki svobode gredó iz grobóv!
Na osveto, čuj, vpije prelita vsa kri
onečaščenih žen, pomorjênih otrok . . .
In čimdalje glasneje se ori ta krik!
Kaj ne sliši jih nihče? Kaj gluha je ves svet?»

In odletel je sokol, priletel drug ptič.
Iz višav k meni orel ko blisk prileti
pa mi sede na ramo, zapoje takó:
»Ne obupaj, junak moj! Pokoncu glavó!
Tja na sever se ôzri! Kaj vidiš zdaj tam?»

In ozrl sem se tja proti polnoči . . .
Kaj je to? Kaj je to? . . Oživela je step,
oživela step ruska široka je vsa,
nedogledna in tiha in sanjava step!
Ko iz tal rastó polki nešteti iz nje . . .
Vedno več, vedno več oboroženih mož
se pomiče na jug ko na morju tam val,
ki ga žene vihár do bregov, do obal . . .
Kakor listja in trave borilcev je teh!
Je Igór li iz groba stoletnega vstal,
ali slavni Olég, al junak Svjatoslav?
Ni Igór, ne Olég niti Svjatoslav to --
beli car je, ki polke je svoje sezval
pa jih vodi na jug na pomoč, na Balkan . . .
Vedno bliže in bliže jih vidim . . . Sedaj
že veslajo prek Dunava tihega tam!
Bajoneti leskečejo v solncu se že
in topovi grmijo in puške povsod . . .
In bojišče pokriva siv dima oblak.
Iz oblaka pa bliska se blisk na blisk,
hej, in strele ognjene že krešejo se!
To je boj, to je boj, da se trese Balkan!
In na levi, na desni smrt strašna kosí . . .
Kakor trava po travniku padajo mi
drug za drugim borilci tam mrtvi na tla . . .
Kaj je smrt? Ah, junak se ji v lice smeji,
za svobodo se bratovo sveto bori . . .

Le naprej, le naprej! . . . Padla Plevna je že . . .
 A sedaj črez Balkan! . . . Ko božični vihár
 čete hrabre deró in po sóteskah mró,
 pokopane pod zámeti snežnimi tam.
 Kaj zató! Kaj je Šipka? Nič! Kepa snegá!
 Raztopili topovi so ruski jo že . . .
 Le naprej za sovražnikom dalje na jug,
 kjer Maríca šumí, proti morju hití! . . .

Slava, slava! Urál . . . Turški zmaj je na tleh.
 In na prsi mu stopil kazak je junák
 in prebodel mu s sulicoj ostroj srcé . . .

In moj orel ponosno peruti razpnè
 pa se dvigne v višave nad temni Balkán,
 nad svobodni, visoki slovanski Balkan . . .

A. Aškerc.

Pripomnja. Posamezne dele teh rapsodij naj si sestavi sedaj čitatelj po kronološkem redu.

Viri. *a)* Захария Стояновъ: Записки по българските възстания (1870—1876). (Tri knjige, po 534, 389 in 352 str.) Sofija in Ruščuk. 1894, 1888 in 1892. — *b)* Ст. Займовъ: Василъ Левски. Sofija 1897. (192 str.) — *c)* Ст. Займовъ: Миналото. Sofija. 1895 (227 str.) — *č)* Д. Страшимиров: Христо Ботевъ, като поетъ и журналистъ. Plovdiv. 1897. (334 str.) — *d)* З. Стояновъ: Христо Ботевъ. Ruščuk. 1891. (473 str.) — *e)* Ст. Бобчевъ: Русско-турска война. Plovdiv. 1898. (167 str.) — *f)* Димитровъ: Освобождението на България презъ 1878—78 годъ. Sofija. 1899. — *g)* В. Верещагинъ: На войнѣ въ Азиѣ и въ Европѣ. Moskva. 1898. — *h)* Ботевите ствхотворения. (Pesmi Hr. Boteva.) Küstendil 1901.

Vse te knjige se dobijo v knjigarni (»Pčela«) našega rojaka, g. Alojzija Bezenškega v Plovdivu (Philippol). Princa Borisa ploščad. —

A. A.

